DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2019-33-45

УДК 657.6

Карпенко Є.А.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

Кулик В.А.
доктор економічних наук,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

АУДИТ БІЗНЕС-РИЗИКІВ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Динамічне зовнішнє середовище, жорстка конкуренція, велика кількість підприємств-банкрутів, чия звітність була перевірена аудитором, вимоги законодавства мотивують до розробки нових підходів до аудиту та його документального забезпечення. У статті обґрунтовано необхідність пошуку нових підходів до аудиту в Україні. Встановлено, що Стандарти міжнародного контролю якості, аудиту, огляду, іншої гарантії та супутніх послуг розподіляють поняття бізнес-ризику та аудиторського ризику. Однак вони не вимагають поглибленого вивчення та опису бізнес-ризиків при проведенні аудиту фінансової звітності. Водночас, ринкові умови визначають необхідність їхніх досліджень у взаємозв'язку із аудиторським ризиком. Досліджено сутність, переваги та недоліки аудиту бізнес-процесів, як передової методології аудиту, яка активно використовується у світі. Досліджено можливість застосування методології аудиту бізнес-ризиків в Україні та систематизовано проблеми, які можуть виникати при цьому.

Ключові слова: аудит, аудит бізнес-ризиків, аудиторський ризик, аудиторська фірма, бізнес-ризик, методологія бізнес-ризику, ризик.

Карпенко Е.А., Кулик В.А. АУДИТ БИЗНЕС-РИСКОВ: ПРЕИМУЩЕСТВА, НЕДОСТАТКИ И ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Динамическая внешняя среда, жесткая конкуренция, большое количество предприятий-банкротов, чья отчетность была проверена аудитором, требования законодательства определяют необходимость разработки новых подходов к аудиту и его документальному обеспечению. В статье обоснована необходимость поиска новых подходов к аудиту в Украине. Установлено, что Стандарты международного контроля качества, аудита, обзора, другой гарантии и сопутствующих услуг распределяют понятие бизнес-риска и аудиторского риска. Однако они не требуют углубленного изучения и описания бизнес-рисков при проведении аудита финансовой отчетности. В то же время, рыночные условия определяют необходимость их исследований и оценки у взаимосвязи с аудиторским риском. Исследована сущность, преимущества и недостатки аудита бизнес-процессов, как передовой методологии аудита, которая активно используется в мире. Исследована возможность применения методологии аудита бизнес-рисков в Украине и систематизированы проблемы, которые могут возникать при этом.

Ключевые слова: аудит, аудит бизнес-рисков, аудиторский риск, аудиторская фирма, бизнес-риск, методология бизнес-риска, риск.

Karpenko Yevheniia, Kulyk Viktoriia. THE BUSINESS RISK AUDIT: ADVANTAGES, DISADVANTAGES AND OPPORTUNITIES OF USE IN UKRAINE

The global economy, the dynamic external environment, hard competition, a large number of bankrupt enterprises, whose reporting has been verified and verified by the auditor, the requirements of the legislation make it necessary to develop new approaches to audit and its documentary support. The article proves the need to find new approaches to audit in Ukraine. It is established that Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements divides the concept of business risk and audit risk. However, they do not require in-depth study and description of business risks in the audit of financial statements. At the same time, market conditions determine the need for their research and evaluation in relation to audit risk. The Business risk audit methodology has received much attention within the auditing industry over the past two decades because it is believed to provide technical advantages to auditors when researching and identifying risk in companies' operations. The essence of the article is explored, advantages and disadvantages of business risk audit are explored. The need to implement the Business risk audit methodology in Ukraine is evidenced by the low level of income of audit firms from the audit. A similar situation was observed in the United States in 1990. The implementation of the Business risk audit audit methodology has improved this situation. The possibility and obstacles that may arise when applying the Business risk audit audit methodology engagement subjects in Ukraine are considered. Today, management is the most commonly used process management approach. Therefore, we substantiated the application of its provisions in the Business risk audit methodology. A business risk audit module has been developed, which takes into account the peculiarities of the activities of business entities and auditors in Ukraine. The proposed model is based on five principles of business monitoring and measurement: strategic analysis, business process analysis, risk assessment, business measurement and continuous improvement.

Keywords: audit, business risk auditing, audit firms, business risk methodology, risk, business risk, audit risk.

Постановка проблеми. Глобальна економіка, динамічне зовнішнє середовище, жорстка конкуренція, велика кількість збанкрутілих підприємств, звітність яких була перевірена і підтверджена аудитором, вимоги законодавства зумовлюють необхідність розвитку нових підходів до аудиту та його документального забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальноекономічні тенденції та стрімкий розвиток інформаційних технологій в кінці XX та на початку

XXI століть, поява спеціалізованого програмного забезпечення істотно збільшили обсяг інформації, яка може бути перевірена та оброблена аудитором за певний проміжок часу з високим рівнем надійності та зумовили зростання ролі оцінки стратегії діяльності та бізнес-ризиків при проведенні аудиту, необхідність включення до масивів даних, які підлягають перевірці, нефінансових показників ефективності бізнесу.

В останні роки питання аудит бізнес-ризиків активно підіймаються у публікаціях зарубіжних авторів. Ними розроблено методологію аудиту бізнес-ризиків [5; 8; 9; 11], виявлено переваги та недоліки аудиту бізнес-ризиків [6; 8] досліджено можливості його застосування малими та середніми аудиторськими фірмами [7].

Незважаючи на поширення аудиту бізнес-ризиків у світі публікації вітчизняних науковців за даним напрямом відсутні. На сьогодні відсутня методика аудиту бізнес-ризиків, яка б враховувала особливості діяльності підприємств та суб'єктів аудиторської діяльності в Україні..

Мета дослідження: визначення прийнятності для вітчизняних аудиторів найкращих зарубіжних практик аудиту, які при виявленні суттєвих викривлень на перший план висувають оцінку ризику і одночасно надають додаткову цінність для клієнта за рахунок виявлення напрямів підвищення ефективності діяльності.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Концепція оцінки ризиків в аудиті не є новою, про що свідчить наявність моделі аудиту ризику у МСА. Але її роль постійно зростає і закріплюється в нормативних актах з аудиту. Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності» [3] управління ризиками та внутрішній контроль є одним із напрямів, який перевіряється при складанні теоретичного іспиту для проходження атестації аудитора. Переглянутий МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища» [2] значно розширює вимоги до оцінки ризиків суттєвого викривлення і зобов'язує аудитора при проведенні аудиту вивчити цілі та стратегії суб'єкта господарювання і пов'язані з ними бізнес-ризики, які можуть призвести до ризиків суттєвого викривлення.

МСА 315 розподіляє поняття аудиторський ризик і бізнес-ризик та наводить його складові (рис. 1).

Відповідно до МСА 315 [2] ціллю аудитора є ідентифікація й оцінка ризиків суттєвого викривлення внаслідок шахрайства чи помилки на рівні фінансового звіту та тверджень через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища, включаючи його внутрішній контроль, забезпечивши у такий спосіб основу для розробки і впровадження дій у відповідь на оцінені ризики суттєвого викривлення.

Для цього він здійснює процедури оцінки ризиків – аудиторські процедури, які виконують для отримання розуміння суб'єкта господарювання та його середовища, в тому числі системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання, ідентифікації й визначення ризиків суттєвого викривлення внаслідок або шахрайства, або помилки на рівні фінансової звітності та на рівні тверджень [2].

При проведенні аудиту відповідно до МСА аудитор повинен отримати розуміння наступних аспектів:

– доречні галузеві, регуляторні та інші зовнішні чинники, включаючи застосовну концептуальну основу фінансового;

– характер суб'єкта господарювання, в тому числі:

а) його діяльність;

б) структуру його власності та корпоративного управління;

в) види інвестицій, які суб'єкт господарювання здійснює та планує здійснити, включаючи інвестиції у підприємства спеціального призначення;

г) структуру і спосіб фінансування суб'єкта господарювання, для того щоб мати розуміння класів операцій, залишків рахунків та розкриття інформації, які можна очікувати у фінансовій звітності;

д) вибір і застосування суб'єктом господарювання облікової політики, включаючи причини для внесення змін до неї. Аудитор повинен оцінити, чи є облікова політика суб'єкта господарювання прийнятною для його діяльності та чи відповідає вона застосовній концептуальній основі фінансового звітування й обліковим політикам, які застосовуються у відповідній галузі;

ж) цілі та стратегії суб'єкта господарювання і пов'язані з ними бізнес-ризики, які можуть призвести до ризиків суттєвого викривлення;

з) вимірювання та огляд фінансових результатів суб'єкта господарювання.

У МСА 315 зазначено, що бізнес-ризик є ширшим, ніж ризик суттєвого викривлення фінансової звітності, хоча й включає останній. Розуміння бізнес-ризиків, на які наражається суб'єкт господарювання, збільшує ймо-

Рис. 1. Поняття аудиторського та бізнес-ризику відповідно до МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища»

вірність ідентифікації ризиків суттєвого викривлення, оскільки більшість бізнес-ризиків зрештою матимуть фінансові наслідки і, отже, вплив на фінансову звітність. Однак аудитор не несе відповідальності за ідентифікацію або оцінку всіх бізнес-ризиків, оскільки не всі бізнес-ризики призводять до виникнення ризиків суттєвого викривлення [2]. Тобто, окреме поглиблене вивчення та опис бізнес-ризиків стандартом не вимагається. Разом з тим ринкові умови господарювання визначають необхідність їх дослідження та оцінки у взаємозв'язку із аудиторським ризиком.

На основі вивчення наукової літератури було встановлено, що сьогодні більшість авторів виділяє три етапи розвитку сучасного аудиту: підтверджуючий, системно-орієнтований та ризико-орієнтований аудит.

При підтверджуючому аудиті увага аудитора спрямовується лише на детальну перевірку первинних документів, облікових регістрів і фінансової звітності.

При системно-орієнтованому аудиті акцент переноситься на дослідження ефективності системи управління та внутрішнього контролю. Перевірка правильності обліку та відображення у звітності даних передбачає необхідність вивчення системи внутрішнього контролю підприємства і прийняття рішення про її ефективність або неефективність. Це є підставою для прийняття рішення про необхідність та обсяг подальшої детальної перевірки і проведення тестів на суттєвість. В межах підходу доведено, що якщо система внутрішнього контролю працює ефективно, то ретельна перевірка непотрібна, оскільки можна довіряти системі внутрішнього контролю в розкритті помилок та припущень і суттєво зменшити кількість процедур по суті.

Спільним при підтверджуючому та системно-орієнтованому підході, які використовувалися у XX столітті, є те, що аудитори досліджували лише фінансову інформацію та фінансові операцій або систему обліку, де можуть виникати помилки або викривлення.

На початку XXI столітті в індустріально розвинених країнах відбулася зміна парадигми економічного розвитку, основною концепцією управління став ризико-орієнтований підхід до управління. В цей же час в міжнародних аудиторських фірмах активно розробляються нові методики аудиту, які враховують концептуальні основи ризик-менеджменту. Над цим одночасно почали працювати Артур Андерсон, міжнародні аудиторські фірми «Ернст енд Янг» та KPMG, що призвели до значних змін у плануванні та проведенні аудиту [8]. Так як концепція проведення аудиту на основі оцінки бізнес-ризиків одночасно формувалася і активно використовується у США, Англії, Канаді та інших країнах світу, це зумовило неоднозначність у термінології та назві підходу до аудиту, який здійснюється на основі аналізу бізнес-ризиків та стратегії діяльності. Ми приєднуємося до думки науковців [9; 5; 8] і у статті цей підхід до аудиту називатимемо аудитом бізнес-ризиків (далі – BRA).

Основою BRA є перехід від концепції аудиторського ризику до оцінки бізнес-ризику суб'єкта господарювання. На перший план висувається концепція бізнес-аналізу та ідентифікації бізнес-ризиків [9]. BRA змінив сутнісне наповнення інформації, яку досліджує аудитор, вивчається економічне становище суб'єкта господарювання з використанням «методики бізнес-моделювання господарської діяльності клієнта» та ідентифікацією бізнес-ризиків [5]. За цим підходом, для підтвердження достовірності фінансової звітності аудитор повинен поєднати оцінку аудиторського ризику через його складові (невід'ємний ризик, ризик внутрішнього контролю та ризик невиявлення) та через отримання цілісного уявлення про бізнес клієнта, його зв'язки та взаємодію з навколишнім середовищем. Отримані знання стають основою для оцінки аудиторами справедливості тверджень на рівні фінансової звітності [5].

BRA формувався на основі підтверджуючого та системного –орієнтованого аудиту, але він передбачає необхідність оцінки бізнес-ризиків і дозволяє зменшити обсяг аудиторських процедур у тому випадку, якщо суб'єкт господарювання мав життєздатну стратегію, план її реалізації, ефективну систему внутрішнього контролю. Стратегія клієнта при BRA розглядається у взаємозв'язку із бізнес-процесами з метою оцінки ключових бізнес-ризиків, які в свою чергу вказують на важливі сфери потенційного аудиторського ризику, а на основі цього визначаються подальші процедури аудиту [11].

Однією із переваг BRA є те, що при розробці цієї методології враховувалися кращі досягнення в галузі менеджменту, управління ризиками та теорії систем. При аудиті бізнес-ризиків, підприємство розглядається як і інші «живі системи», як «суперорганізм», який має спільну мету діяльності, характеризується продуктивністю, прибутковістю, пристосованістю, а його конкурентоспроможність і стабільність розвитку залежить від стратегічних цілей, міцності внутрішніх зв'язків, оптимальності та логічності побудови бізнес-процесів, надійності зовнішніх зв'язків із контрагентами. Будь-яка зовнішня чи внутрішня сила, яка загрожує послабити зв'язки підприємства із зовнішнім середовищем, створює ризик для бізнесу [5].

Частково методи, які використовуються у BRA передбачені у МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища» [2], який вимагає отримання аудитором знань про суб'єкта та його навколишнє середовище при оцінці ризиків суттєвих викривлень (як ISA 315). Новизна BRA полягає у тому, що аудитор повинен не лише отримати розуміння бізнесу, а й спрогнозувати причини, які можуть призвести до негативних наслідків у майбутньому і стати причиною спотворення фінансової звітності.

Перевагою BRA є зростання ймовірності виявлення шахрайства за рахунок отримання аудитором всебічного розуміння бізнесу клієнта у процесі аудиту.

До 1990 року аудиторськими фірмами Великої четвірки у США було отримано лише 49% загальних доходів від проведення аудиту та 26% від надання супутніх та інших професійних послуг. У 1995 році з переходом на методологію BRA ними отримано 71% свого загального доходу від аудиту і 12% від інших професійних послуг що є позитивним і свідчить про підвищення ефективності аудиту [11.

В Україні також низький відсоток доходів від завдань з надання впевненості, в тому числі аудиту протягом 2015-2017 років (табл. 1), що підтверджує доцільність прийняття методології BRA аудиторами в Україні.

Критики методології BRA висувають гіпотезу з приводу недоцільності її застосування малими та середніми аудиторським фірмами. Для спростування цього авторами [7] проведено досліджено можливості використання BRA малими та середніми аудиторські фірми у Великобританії, США та Канаді, яке ще раз підтвердило актуальність і довело переваги BRA (табл. 1).

Проведене опитування аудиторів Полтавської області також підтвердило їх готовність використо-

Таблиця 1

Динаміка і структура доходів суб'єктів аудиторської діяльності в Україні за 2015-2017 роки

Показник	2015 р.		2016 р.		2017 р.		Темп росту 2017 р. до, %	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	2015 р.	2016 р.
Завдання з надання впевненості	771840,10	43,82	847171,10	42,94	990292,50	46,56	128,3	116,89
Супутні послуги	125215,10	7,11	125031,90	6,34	157765,60	7,42	126,0	126,18
Інші професійні послуги	861244,70	48,90	998564,40	50,61	976076,90	45,89	113,33	97,75
Організаційне та методичне забезпечення аудиту	2902,70	0,16	2334,90	0,12	2733,70	0,13	94,18	117,08
Всього надано послуг	1761202,60	100,00	1973102,30	100,00	2126868,70	100,00	120,76	107,79

Джерело: розраховано авторами на основі Звітів Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2015–2017 роки [1]

Таблиця 2

Застосування методології аудиту бізнес-ризику малими та середніми аудиторськими фірмами [7]

Країна	Переваги	Недоліки	Мотивація до застосування	Ризик
Канада	• Краща методика проведення аудиту • Зменшити ризик для аудиторської фірми	• Зростання вартості аудиту для клієнтів • Обтяжливо для малих суб'єктів господарювання	• Дотримання загальносвітових тенденцій в галузі аудиту • Збільшення доходів шляхом задоволення потреб клієнтів і створення для них додаткової цінності	• Зниження ризику для аудиторської фірми і клієнтів
Великобританія	• Краща методика проведення аудиту	• Зростання вартості аудиту для клієнтів • Обтяжливо для малих суб'єктів господарювання	• Дотримання міжнародних та національних стандартів обліку і аудиту • Здатність конкурувати з великими аудиторськими фірмами	• Зниження ризику для аудиторської фірми і клієнтів
США	• Отримання вигід для аудиторської фірми за рахунок підвищення ефективності аудиту	• Зростання вартості аудиту для клієнтів • Необхідний більший рівень нагляду керівника команди з аудиту за аудиторами та їх помічниками	• Дотримання загальносвітових тенденцій в галузі аудиту • Підвищення ефективності	• Зниження ризику для аудиторської фірми і клієнтів

вувати методологію BRA з огляду на те, що лідери ринку аудиторських послуг активно її застосовують. Також аудитори зазначили, що за рахунок BRA можуть бути знижені загальні витрати на проведення аудитів та надання консультаційних послуг для клієнтів, оскільки аудиторські перевірки будуть більш цілеспрямованими. Крім того, весь процес дозволяє перенести на той період року, коли аудитори менш зайняті.

Так як на сьогодні в менеджменті найбільш поширеним є процесний підхід до управління [6], то ми дійшли висновку, що для вітчизняного аудиту ця модель повинна ґрунтуються на п'яти принципах бізнес-моніторингу та вимірювання: стратегічний аналіз, аналіз бізнес-процесів, оцінка ризиків, бізнес-вимірювання та постійне вдосконалення (рис. 2).

За цим підходом BRA повинен включати такі етапи:

1 етап – стратегічний аналіз. На цьому етапі, аудитор аналізує галузь, в якій працює клієнт, стратегію клієнта для досягнення стійких конкурентних переваг, бізнес-ризики, які загрожують успіху цієї стратегії, та відповіді клієнта на ці ризики. Аудитор робить висновки про те, чи має клієнт переваги для того, щоб зайняти нові ніші на ринку, чи зовнішні сили загрожують страті існуючих ринкових позицій і чи обрана облікова політика є доречною з огляду на обрану стратегію бізнесу.

2 етап – вивчення порядку управління ризиками суб'єктом господарювання. Аудитором вивчаються процеси і процедури, які використовуються клієнтом для виявлення та управління бізнес-ризиками, визначається рівень зрілості моделі управління ризиками та визначається можливості надання подальших консалтингових послуг в цій галузі. На цьому етапі аудитор повинен отримати розуміння уявлень, припущень та суджень керівництва про важливість управління бізнес-ризиками.

3 етап – аналіз бізнес-процесів. Аудитор отримує розуміння ключових бізнес-процесів та відповідних компетенцій, необхідних для реалізації процесно-орієнтованого управління. Аудитор встановлює, які ризики загрожують досягненню стратегічних цілей клієнта, аналізує узгодженість бізнес-процесів із стратегічними цілями суб'єкта господарювання, оцінює ефективність внутрішнього контролю. Результатом даного етапу є визначення найбільш значних бізнес-ризиків за окремими бізнес-процесам та оцінка дій керівництва на виявлені ризики.

4 етап – вивчення прийнятого у суб'єкта господарювання порядку оцінювання ефективності бізнес-процесів. Аудитор вивчає ключові показники ефективності, які використовуються керівництвом для аналізу досягнутих результатів за ключовими бізнес-процесами. Використовуючи власний досвід проведення аудиторських перевірок аудитор визначає можливі напрями вдосконалення системи ключових показників оцінки ефективності діяльності клієнта. Також на цьому етапі аудитор розраховує основні показники діяльності за бізнес-процесами і порівнює їх із середньо-галузевими, враховуючи свій досвід, отриманий при попередніх аудитах у інших клієнтів. У випадку їх значного відхилення аудитор планує додаткові процедури аудиту за такими процесами.

Рис. 2. Процес отримання розуміння бізнесу клієнта при аудиті бізнес-ризиків

5 етап – постійне вдосконалення. На цьому етапі аудитор підтверджує безперервність діяльності клієнта та оцінює здатність клієнта створювати цінність та генерувати майбутні грошові потоки. Ця оцінка проводиться на основі отриманих знань стосовно бізнес-моделі клієнта, аналізу його процесів, ключових показників ефективності та профілю бізнес-ризику. Також на цьому етапі аудитором надаються рекомендації щодо вдосконалення системи управління ризиками клієнта.

Також в науковій літературі існує ще один підхід до реалізації методології BRA, за яким аудитор оцінює ризики на двох рівнях:

– на стратегічному рівні – стосовно ризиків досягнення стратегічної мети;

– на операційному рівні – аналізуються наявні бізнес-ризики та методи, які використовуються суб'єктом господарювання для управління ними.

За таким підходом BRA включає такі етапи:

1. Отримання аудитором розуміння стратегії підприємства та ризиків її досягнення.

2. Отримання розуміння бізнесу, оцінка підприємницьких ризиків.

3. Розробка ключових фінансових та нефінансових показників для оцінки результатів діяльності суб'єкта господарювання та оцінки бізнес-ризики. Проведення оцінки на підставі розроблених показників

4. Оцінка якості системи управління ризиками, якщо вона існує на підприємстві.

5. Визначення ризику викривлення, пов'язаного з бізнес-ризиками.

6. Оцінка решти складових аудиторського ризику за вимогами МСА та виконання додаткових аудиторських процедур.

В умовах жорсткої конкуренції на ринку аудиторських послуг однією із ключових переваг суб'єктів аудиторської діяльності є надання максимальної цінності для клієнта при здійсненні аудиту. В цьому аспектів позитивним є те, що BRA містить в собі механізм управління стратегією та бізнес-ризиками і цим самим надає додаткові вигоди за рахунок включення супутніх та інших неаудиторських послуг в процес аудиту. Аудитори при здійсненні BRA не лише підтверджують достовірність фінансової звітності, а і мають можливість виявити слабкі сторони, які можуть загрожувати суб'єкту господарювання в довгостроковій перспективі і надати пропозиції щодо резервів підвищення ефективності діяльності.

При отриманні належного рівня розуміння бізнесу та зовнішнього середовища клієнта під час аудиту бізнес-ризиків аудитор звертає увагу на стратегічне розташування системи клієнта у середовищі; її поведінку, міцність зв'язків між в організаційній структурі та з контрагентами, виявляє потенційні загрози життєздатності клієнта. На основі виявлених системних властивостей аудитор визначає стратегічні компетенції та можливості, які підвищують цінність підприємства і його конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Не зважаючи на наявність суттєвих переваг застосування BRA існують і його суттєві недоліки та проблеми для використання в Україні. Ця методологія дозволяє отримати не тільки більш глибоке знання про бізнес і стратегію розвитку клієнта, але призводить до збільшення витрат часу і вартості аудиту. Це може призвести до конфлікту інтересів між аудитором та замовником послуг, якщо керівництво суб'єктів господарювання не зможе повністю зрозуміти взаємозв'язок між оцінкою бізнес-ризиків та ризиків суттєвого викривлення фінансових результатів, не повністю усвідомить переваги, які надає дана методологія.

Так як концепція управління ризиками в Україні знаходиться у стані зародження, а менеджмент ще не зовсім її необхідність та переваги, то аудиторам потрібно буде переконувати замовників в тому, що при використанні методології BRA вони ідентифікують усі бізнес ризики, що існують і цим самим забезпечать конкурентоспроможність підприємства у довгостроковій перспективі.

Ще одним суттєвим недоліком є те, що замовники аудиторських послуг не а повній мірі розуміють необхідність отримання аудитором повного розуміння бізнес-ризиків суб'єкта господарювання і намагаються приховати нефінансову інформацію, що зумовлено менталітетом нації. Досить часто вони вважають, що аудитори шукають занадто багато інформації, або

необґрунтовано збільшую час, а відповідно і витрати на проведення аудиту.

Також не всі науковці погоджуються із тим, що BRA дозволяй підвищити імовірність виявлення фактів шахрайства. Автори [6] зазначають, що фірми великої четвірки використовують методологію BRA для підвищення вартості аудиту та його рентабельності. Вони стверджують, що це було зроблено шляхом зменшення детального тестування основних операцій і залишків на рахунках і збільшення аналітичних процедур як основного джерела отримання суттєвих аудиторських доказів.

Інший недолік BRA полягає у тому, що більш широке та складне розуміння суб'єкта господарювання «містить багато інформаційного шуму» або невідповідної інформації, що збільшує труднощі визначення ризиків суттєвих викривлень [10]. Крім того, включення до аудиту фінансової звітності неаудиторських послуг, що стосуються управління ризиками, може зменшити рівень незалежності аудиту, що призведе до порушення основного принципу аудиту. В Україні цей підхід не може бути реалізований на підприємствах, що носять суспільний інтерес, так як Законом України «Про аудит фінансової звітності і аудиторську діяльність» [3] встановлюються обмеження на одночасне надання підприємствам, що становлять суспільний інтерес, послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності та розробку та впровадження процедур внутрішнього контролю та управління ризиками. Все це висуває значні перепони на шляху до впровадження методології BRA в Україні.

Висновки. В останні роки в Україні існує тенденція до скорочення суб'єктів господарювання та зростання чисельності збанкрутілих підприємств. Тому власники бізнесу зацікавлені в отриманні певних гарантій того, що їх підприємство розвивається динамічно і зорієнтоване на задоволення стратегічних цілей. За таких умов аудит бізнес-ризиків є актуальним для вітчизняних підприємств. Він передбачає отримання розуміння бізнесу, аналіз стратегії підприємства, його бізнес-процесів та визначення бізнес-ризиків для встановлення аудиторського ризику і планування подальших аудиторських процедур. Однією із переваг BRA є те, що при розробці цієї методології враховувалися кращі досягнення в галузі менеджменту, управління ризиками та теорії систем. Основним недоліком, який на відміну від інших країн, існує в Україні щодо впровадження BRA є його заборона законодавством для деякої частини клієнтів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Звіти Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2014–2017 роки. URL: https://www.apu.net.ua/zvit-do-kmu (дата звернення: 15.12.2018).
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. У 3 ч. Видання 2016–2017 року / пер. з англ. О.Л. Ольховікової, О.В. Селезньова. Київ : Міжнародна федерація бухгалтерів, 2017. URL: https://www.apu.com.ua (дата звернення: 15.12.2018).
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 р. № 2258-VIII / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2258-19/page4 (дата звернення: 15.12.2018).
4. Шимановська-Діанич Л.М., Карпенко Є.А. Процесно-орієнтоване управління та внутрішній контроль на підприємствах роздрібної торгівлі. Полтава : ПУЕТ, 2012. 269 с.
5. Auditing Organiztions Through a Strategic Systems Lens. The KPMG Business Measurement Process / T.B. Bell, F.O. Marrs et al. Montvale : KPMG LLP, 1997. 300 p.
6. Cullinan C.P., Sutton S.G. Defrauding the Public Interest: A Critical Examination of Reengineered Audit Processes and the likelihood of detecting fraud. *Critical Perspectives on Accounting*. 2002. Vol. 13. Issue 3. P. 297–310.
7. Kutum I., Fraser I., Hussainey K. The application of business risk audit methodology within non-Big-4 firms. *Journal of Financial Reporting and Accounting*. 2015. Vol. 13. Issue 2. P. 226–246.
8. Knechel W.R. The business risk audit: Origins, obstacles and opportunities. *Accounting, Organizations and Society.* 2007. Vol. 32. P. 383–408.
9. Lemon W.M., Tatum K.W., Turley W.S. Developments in the Audit Methodologies of Large Accounting Firms. Caxton Hill, Hertford, Great Britain : Stephen Austin & Sons Ltd, 2000. 200 p.
10. Peecher M.E., Schwartz R., Solomon I. It's all about audit quality: Perspectives on strategic-systems auditing. *Accounting, Organizations and Society.* 2007. Vol. 32. P. 463–485.
11. Transforming audit technologies: Business risk audit methodologies and the audit field / K. Robson, C. Humphrey, R. Khalifa, J. Jones. Accounting, Organizations and Society. 2007. Vol. 32. P. 409–438.